

**ТОДОРХОЙ АЛБАН ТУШААЛ ЭРХЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА
ЯВУУЛАХ ЭРХИЙГ ХАСАХ ЯЛЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭД
ТУЛГАМДАЖ БУЙ АСУУДАЛ ТҮҮНИЙГ
ШИЙДВЭРЛЭХ АРГА ЗАМ**

Ш.СҮХБАТ

УЕПГ-ын ял эдлүүлэх ажиллагаанд
хяналт тавих хэлтсийн прокурор

Монгол улсын Эрүүгийн хуульд зааснаар Гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийн төрийн албан тушаал эрхлэх, тодорхой мэргэжлийн болон бусад үйл ажиллагаа явуулах эрхийг энэ хуулийн тусгай ангид заасан тохиолдолд нэгээс таван жил хүртэл хугацаагаар хязгаарлахыг тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах ял гэнэ. Тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах ял эдлүүлэх ажиллагаанд хяналт тавих журмыг Улсын ерөнхий прокурортой зөвшилцөн хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тогтооно.

Хорихоос өөр төрлийн ял эдлүүлэхэд төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын хамтын ажиллагаа болон төрийн зүгээс тавьж буй хяналтыг сайжруулахын тулд дараах алхамуудыг нэн тэргүүний хийх шаардлагатай байна.

1. Хяналт тавьж буй байгууллага болон гүйцэтгэх байгууллагуудын хооронд нягт уялдаа холбоотой ажиллагаа болон орчин үеийн техник технологи, менежмент, эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээн дэх шинэ хууль тогтоомжуудыг бий болгон хамтарч ажиллах

2. Хамтын үйл ажиллагаатай байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэг зэрэгт нь тулгуурлан өөрийн үйл ажиллагааг тохируулж ажиллах

3. Цаашид байгууллагууд хоорондын үйл ажиллагааг сайжруулах талаар тус тусдаа бодлого боловсруулж ажиллах бус хамтран бодлого боловсруулж урьдчилан сэргийлэх, хянах, таслан сэргийлэх арга хэмжээнүүдийг цаг алдалгүй ажиллах шаардлагатай.

4. Хорихоос өөр төрлийн ялыг эдлүүлэх талаар нэг мөр нэгдсэн

ойлголтуудыг бий болгож бусад байгууллагуудын харилцааг маш сайн тодруулах нь түүний үр дүн бөгөөд цаг алдалгүй ажиллахад нэн тустай.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх үйл ажиллагаанд прокурорын байгууллагаас тавьж буй хяналт түүний үр дүнд ял эдлүүлэх ажиллагааны эцсийн үр дүнг сайжруулах чиглэлээр доорхи саналуудыг дараах судалгааны дүнд үндэслэн хүргэж байна.

“Тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах ялын биелэлтийг улсын хэмжээнд 2009, 2010, 2011 оныг хамруулан судласан дүнгээс харахад дээрх 3 оны байдлаар уг ялаар 962 ялтан шийтгэгдсэнээс 57 буюу 6 хувь нь эмэгтэй, 905 буюу 94 хувь нь эрэгтэй, 23 буюу 2.3 хувь нь тодорхой албан тушаал эрхлэх ялыг, 939 буюу 97.3 хувь нь үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах ялыг тус тус оногдуулсан байна.

Үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах ялаар 939 хүн шийтгэгдсэнээс 916 буюу 97.5 хувь нь тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг хасах ял, 12 буюу 1.2 хувь нь эмчлэх, эмнэлгийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах, 6 буюу 0.6 хувь нь хөдөлмөр хамгааллын журам зөрчсөн, 5 буюу 0.5 хувь нь нягтлан бодох болон санхүүгийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах ял шийтгэлийг оногдуулсан байна. Уг ялаар шийтгүүлэгчдээс 22 буюу 2.2 хувь нь төрийн тусгай албан хаагч, 25 буюу 2.5 хувь нь төрийн захиргааны албан хаагч, 42 буюу 4.3 хувь нь төрийн үйлчилгээний албан хаагч байна.

Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид эрх хасах ялтай 56 зүйл анги байгаагаас шүүхийн практикт сүүлийн 3 жилд 14 зүйл ангийг буюу зөвхөн 25 хувийг нь хэрэглэсэн байна.

Шүүхээр тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг болон ашиглалтын журам зөрчиж эрх хасах ялаар 915 ялтан шийтгэгдсэнээс 25 буюу 2.7 хувь нь Эрүүгийн хуулийн 215 дугаар зүйлийн 215.1 дэх хэсэгт зааснаар, 25 буюу 2.7 хувь нь мөн хуулийн 215 дугаар зүйлийн 215.2 дахь хэсэгт зааснаар, 480 буюу 52.4 хувь нь мөн хуулийн 215 дугаар зүйлийн 215.3 дахь хэсэгт зааснаар, 334 буюу 36.5 хувь нь Эрүүгийн хуулийн 215 дугаар зүйлийн 215.4 дэх хэсэгт зааснаар, 24 буюу 2.6 хувь нь Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 216 дугаар зүйлийн 216.1 дэх хэсэгт зааснаар, 38 буюу 4.1 хувь нь Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 216 дугаар зүйлийн 216.2 дахь хэсэгт заасан “Зам тээврийн ослын үед жолооч үүргээ биелүүлэхгүй байх,

зугтаах” гэмт хэрэгт, Эрүүгийн хуулийн 220 дугаар зүйлд заасан “Бүрэн биш тээврийн хэрэгслийг ажилд гаргах, жолоодох эрхгүй хүнээр тээврийн хэрэгсэл жолоодуулах гэмт хэрэгт 4 хүн, Эрүүгийн хуулийн 222 дугаар зүйлд заасан “Жолоогоо бусдад шилжүүлэх гэмт хэрэгт 16 хүн шийтгэгдсэн байна.

Албан тушаалын гэмт хэрэгт 16 хүн шийтгэгдсэнээс Эрүүгийн хуулийн 263 дугаар зүйлд заасан “Төрийн албан тушаалтан албаны эрх мэдэл буюу албан тушаалын байдлаа урвуулах” 3 хүн Эрүүгийн хуулийн 264 дүгээр зүйл хэсэгт заасан “Төрийн албан тушаалтан эрх мэдлээ хэтрүүлэх”, 10 хүн Эрүүгийн хуулийн 268 дугаар зүйл хэсэгт заасан “Хээл хахууль авах” гэмт хэрэгт тус тус шийтгэгдсэн байна.

Мөн Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 150 дугаар зүйл хэсэгт заасан “Бусдын эд хөрөнгийг завших, үрэгдүүлэх зүйл ангиар 6 хүн, Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 138 дугаар зүйлд заасан “Хөдөлмөр хамгаалал, эрүүл ахуйн журам зөрчих” зүйл хэсгээр 4 хүн, Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 106 дугаар зүйл хэсэгт заасан “Өвчтөнд тусламж үзүүлэхгүй байх” зүйл ангиар 13 хүн, Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 251 дүгээр зүйлд заасан “Эрүү шүүлт тулгах” зүйл ангиар 1 хүн тус тус шийтгэгдсэн байна.

Тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах ялыг үндсэн ялын чанартай оногдуулсан тохиолдол байхгүй бөгөөд харин торгуулийн ялыг үндсэн ялын чанартай 77 хүнд оногдуулж, хорих болон баривчлах ялыг 857 хүнд үндсэн ялын чанартай оногдуулж, дээр нь эрх хасах ялыг нэмэгдэл ялаар оногдуулжээ.

Тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах ялыг аймаг, дүүргийн шүүхэд харилцан адилгүй оногдуулсан байна. Тухайлбал: Орхон аймагт 56, Сэлэнгэ аймагт 57, Төв аймагт 99, Чингэлтэй дүүрэгт 66, Налайх дүүрэгт 48 байгаа нь хамгийн их оногдуулсан байхад Дархан-Уул аймагт 5, Говьсүмбэр 7, Дундговь аймагт 8, Баянгол дүүрэгт 6 ялтанд буюу эрх хасах ялыг хамгийн бага оногдуулсан байна.

Тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах ялын биелэлтэнд хяналт тавихад гарч байгаа хүндрэл бэрхшээл, уг ялд цаашид хяналт тавих, харилцан мэдээлэх ажлыг боловсронгуй болгох талаар шийдвэр гүйцэтгэгч, хяналт тавьж буй прокурор нараас гаргасан саналыг

нэгтгэн хүргүүлж байна. Үүнд:

Шийдвэр гүйцэтгэгч нар ялтныг мэдэгдэх хуудсаар дуудаж уулздаг гэх боловч бодит амьдрал дээр ялын хэрэгжилт хангалтгүй байна. Учир нь ялтан гадуур тээврийн хэрэгсэл жолоодон явж байгааг албан өрөөндөө сууж байсан шийдвэр гүйцэтгэгч мэдэх боломжгүй ба хэрэв ялын биелэлтэнд тавих хяналтыг бодит хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэвэл замын зохицуулагч нартай хамт шийдвэр гүйцэтгэгч нар замын хяналтанд гарч ажиллах нь зүйтэй юм.

Эрх хасах ялыг хорих, баривчлах ял дээр нэмэгдэл ялын чанартай оногдуулсан тохиолдолд гүйцэтгэх хуудсыг шүүгч хэзээ бичиж Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албанд хэзээ хүргүүлж байх талаар нарийвчилсан зохицуулалт байдаггүйгээс хорих болон баривчлах ялыг биечлэн эдлэх хугацаанд гүйцэтгэх хуудас шүүх дээр хадгалагдаж, улмаар тухайн ялтан хорих ялаас хугацааны өмнө тэнсэн суллагдсан эсэхийг ялтны оршин суухаар явсан газрын Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албанд сулласан хорих ангиас мэдэгддэггүйгээс ялтныг хорих ялаас хугацааны өмнө тэнсэн суллагдмагц нэмэгдэл ялыг эдлүүлэхээр хяналтанд авахгүй байх явдал гарч байна. Иймд хорих болон баривчлах ял эдлээд суллагдах /хорихоос хугацааны өмнө тэнсэн болон хугацаа дуусаж/ бүрт нэн даруй тухайн хорих анги холбогдох бичиг баримтын хамт ялтны оршин суухаар явсан газрын Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албанд хүргүүлж хэвших, мөн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албанаас ялтныг хяналтанд авсан талаар прокурорт мэдэгдэж байх, эсхүл энэ төрлийн ял шийтгүүлсэн ялтныг оршин суугаа харьяаллын дагуу хяналтанд авахуулахаар прокурорын газраар дамжуулан шилжүүлдэг байх.

Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх хасах ялаар шийтгүүлсэн ялтан сумын төвд амьдардаг тохиолдолд тухайн сумын хэсгийн төлөөлөгч эрх хасах ял дээр шийдвэр гүйцэтгэгчтэй хамтран хяналт тавьж байгаа боловч хэдий хугацаанд, ямар хэлбэрээр хяналт тавьж буй ажлынхаа талаар мэдээлэл солилцох, шийдвэр гүйцэтгэгч, сумын хэсгийн төлөөлөгч нар нь хоорондоо хэрхэн хамтарч ажиллах талаар тодорхой зохицуулалтыг бий болгох /Сумын төв болон сумын төвөөс алслагдсан газарт оршин суудаг эрх хасах ялаар шийтгүүлсэн ялтан өөрөө сар бүр аймгийн төвд ирж шийдвэр гүйцэтгэгчтэй

уулзах болон шийдвэр гүйцэтгэгч нь сар бүр тухайн суманд хүрч ажиллах нь практикт хүндрэлтэй байдаг/

Ялтан өөр суманд байгаа нь тухайн ялтантай шийдвэр гүйцэтгэгч байнга уулзахад хүндрэлтэй, учир нь машины бензин тосны зардал төсөвлөгдөөгүй байдаг, түүнчлэн тухайн орон нутгийн цагдаагийн байгууллагаар дамжуулан уг ялын биелэлтэнд хяналт тавих ажиллахад тогтсон журам байхгүй байна.

Иймд “Тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах ялаар шийтгүүлсэн ялтныг бүртгэх, харилцан мэдээлэх, хяналт тавих журам”-ыг боловсруулах Хууль зүй, Дотоод хэргийн сайдын “Тодорхой төрлийн албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах ял эдлүүлэх ажиллагаанд хяналт тавих журам”-д цагдаагийн байгууллагатай хамтарч хяналт тавина гэж заасан байна.

Цагдаагийн байгууллагаас тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх хассан талаар тэр бүр тодорхой хариуг Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албанд ирүүлдэггүй нь нэмэгдэл ялд хяналт тавихад хүндрэлтэй байдаг бөгөөд энэ төрлийн ялын биелэлтийг нэг байгууллагад харъяалуулах нь хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд, хяналт тавихад хялбар байх болно. Ялтан этгээд нууцаар машин унаж яваад баригдсан, саатуулагдсан эсэх талаар нэгдсэн бүртгэл, цагдаагийн байгууллагатай энэ талаар мэдээлэл солилцохоор тогтоосон дүрэм журам, уялдаа холбоо байдаггүй. Үүнээс гадна хасуулсан эрхээ эдэлсэн, автомашин барьсан этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагыг хууль журамд зааж өгөөгүй тул шүүхийн шийдвэрийг зөрчсөн ялтанд хариуцлага хүлээлгэх боломжгүй.

Судалгааны дүнгээс үзэхэд тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах ялыг хэрэгжүүлэх, түүнд хяналт тавих явцад гарч байгаа хүндрэл бэрхшээлийг судалж, уг ялын талаар “Харилцан мэдээлэх, хяналт тавих” тусгай журам” гаргах асуудлыг Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх Ерөнхий газар, Цагдаагийн Ерөнхий газраас санал авч, журмыг батлан гаргах үүрэг чиглэл өгч, хэрэгжүүлж ажиллах шаардлагатай байгаа нь харагдаж байна.